

RUSIJOS TRAGEDIJA

Andrius Kubilius

Europos Parlamento narys,

EP Nuolatinis pranešėjas Rusijos klausimais

Turinys:

<i>Santrauka</i>	2
<i>Ižanga</i>	4
<i>Putinas – Rusijos tragedija</i>	5
<i>Postimperiniai nostalginiai traukuliai</i>	5
<i>Kada Rusijoje įvyks Didžioji Prancūzijos Revoliucija?</i>	6
<i>Kaip Vakarai gali padėti Rusijos transformacijai?</i>	7
<i>Kaip ES gali padėti rusams įgyti naują normalaus gyvenimo svajonę?</i>	9
<i>Kuo naujai Rusijos svajonei yra svarbi Ukrainos pergalė ir Ukrainos narystė NATO?</i>	10
<i>Ukrainos narystė Europos Sąjungoje – kertinė Europos Sąjungos strategijos „Democracy in Russia – first!“ ašis</i>	10
<i>Europos Sąjungos būsimų santykių su Demokratine Rusija strategija – pagrindas naujai normalaus gyvenimo svajonei Rusijoje atsirasti</i>	12
<i>Rusijos tragedija kaip impulsas permainoms: Rusijos autorefleksija ir tarptautinis teisingumas</i>	13
<i>Neišvengiama ketvirtoji demokratizacijos banga</i>	14
<i>Rusijos tragedija ir Vakarų atsakomybė</i>	15

Santrauka

- Europos žemyne išgyvename sunkią geopolitinę krizę, kurią lėmė Rusijos karinė agresija prieš Ukrainą. Tai kartu atskleidė ir reiškini, kurį verta pavadinti „Rusijos tragedijos“ reiškiniu: žlunganti, pūvanti iš vidaus, pralaiminti, agresyvi Rusija kelia pavojų visiems aplinkiniams, visų pirma Ukrainai. Bet kartu didžiausią pavojų kelia pati sau, savo valstybės, Rusijos, likimui. Tai ir yra Rusijos tragedija. Tačiau Rusijos tragedija yra pavojinga visam pasauliui, ne tik pačiai Rusijai. Todėl šiandien privalome svarstyti ne tik kaip padėti Ukrainai laimėti karą, bet ir kaip padėti Rusijai išvengti jos pačios tragedijos katastrofiškų pasekmių.
- Analizuodami dabartinę Rusijos situaciją, privalome įvertinti ir pagrindinius istorinius faktorius, kurie lemia šiandieninę Rusijos tragediją: a) Rusija yra europinės raidos valstybė, nors dažnai ir ilgam laikui vėluojanti bendraeuropiniuose istoriniuose posūkiuose, ir tai dažnai lemia jos tragedijos mastą; b) šiuo metu Rusija yra paskutinė byranti imperija Europos žemyne, todėl joje vyrauja natūrali postimperinė nostalgija buvusiai imperinei didybei (kurią visokeriopai skatina pats Putinas); c) lyginant su kitomis Europos valstybėmis, Rusijos skirtumas yra ir tai, kad joje taip niekada taip ir neįvyko bei nebuvo realizuota tai, kas yra vadinama Didžiąja Prancūzijos Revoliucija;
- Šiandieninę Rusijos visuomenės raidą lemia joje vyraujančios nostalgijos, emocijos, svajonės. Šiuo metu ten dominuoja nostalginė imperijos didybės atstatymo svajonė, kuri ir atvedė iki šios Rusijos tragedijos. Putinas šią svajonę nuolat dirbtinai kursto ir skatina. Tai padeda jam išlaikyti Rusijos žmonių lojalumą savo režimui.
- Tačiau Putinas bijo, kad Rusijos žmonės vis labiau ims svajoti ne tiek apie imperijos sugražinimą, bet apie normalų, europietišką gyvenimą pačioje Rusijoje. Todėl Putinas savo režimui didžiausiu pavojumi mato ne NATO plėtrą, bet Ukrainos sėkmės pavyzdį. Demokratinės, ekonomiškai stiprios, būsimosios ES narės – toks kaimyninės Ukrainos pavyzdys gali turėti labai stiprią užkrečiančio pavyzdžio eiliniams rusams galią. O tai yra visiškai nesuderinama su autoritarinio, mafijinio Kremliaus režimo išlikimu. Siekis sugriauti Ukrainos galimybę tapti sėkmingos valstybės pavyzdžiu ir buvo pagrindinė priežastis, kodėl Putinas pradėjo karinę agresiją prieš Ukrainą.
- Vakarai iki šiol neturėjo ilgalaikės strategijos nei Rusijos, nei Ukrainos atžvilgiu. To geopolitinė pasekmė – karas Europos žemyne. Vakarai privalo turėti ilgalaikę strategiją kaip spręsti tektoninę, ilgalaikę „Rusijos tragedijos“ problemą, kitaip sakant – kaip padėti Rusijai transformuotis į normalią, neagresyvią, europinio tipo valstybę. Tam visų pirma reikia, kad Vakarai pereitų nuo „Putin-first!“ prie „Democracy in Russia – first“ pamatinės paradigmos santykiuose su Rusija. Antra, Vakarai turi padėti Rusijai galutinai atsisveikinti su nostalgine imperijos atstatymo svajone ir turi padėti rusams įgyti naują, normalaus gyvenimo pačioje Rusijoje svajonę. Vakarams siekiant šių tikslų Rusijos atžvilgiu, ypatingai svarbų vaidmenį suvaidins ilgalaikė, ambicinga ir efektyvi Vakarų strategija Ukrainos atžvilgiu.
- Kaip Vakarai gali padėti eiliniams rusams atsisveikinti su nostalgine imperijos atstatymo svajone? Visų pirma tokia svajonė turi būti visiškai sutriuškinta. Todėl Vakarų parama Ukrainos karinei pergalei yra kartu ir parama Rusijai, parama jos galimybėms atsisveikinti su imperinėmis svajonėmis; tokį pat svarbų vaidmenį suvaidintų ir neatidėliotinas specialaus Tarptautinio Tribunolo karo agresijos nusikaltimui (Putino nusikaltimui) tirti įsteigimas – nuo to prasidėtų Rusijos „deputinizacijos“ procesas; Ukrainos narystė NATO taip pat padėtų eiliniams rusams suprasti, kad Rusijai nebelieka jokių galimybių realizuoti savo nostalginių imperinių svajonių.
- Kaip Vakarai gali padėti eiliniams rusams įgyti naują, normalaus gyvenimo pačioje Rusijoje svajonę? Vakarai tai gali padaryti visų pirma turėdami aišką ir ambicingą strategiją kaip sukurti Ukrainos sėkmę, kurios pavyzdys galėtų tapti naujos Rusijos svajonės pagrindu. Ukrainos sėkmę Vakarai gali sukurti ne tik padėdami jai laimėti karą prieš Rusiją, bet ir įgyvendindami ambicingą Ukrainos europietiškos integracijos ir narystės Europos Sąjungoje

strategiją. Sparti europinė integracija buvo vienintelė priežastis, kodėl Centrinėje Europoje ir Baltijos regione buvo sukurtas pamatas šio regiono valstybių sėkmei. Lygiai taip pat ir Ukrainos, Moldovos ar Sakartvelo sėkmė gali būti sukurta tik Europos Sąjungai įgyvendinant ambicingą šių šalių europinės integracijos strategiją.

- *Vakarai, siekdami kad eiliniai rusai kiek galima greičiau įgytų normalaus gyvenimo Rusijoje svajonę, jau dabar turi pasiūlyti ir ateities santykių tarp Europos Sąjungos ir būsimos Demokratinės Rusijos strategiją. Tokioje strategijoje turi būti nubrėžiamos laisvos prekybos, bevizio režimo, partnerystės vardan modernizacijos, kitų svarbių ES programų, reikšmingų kuriant normalaus gyvenimo sąlygas Rusijoje, įgyvendinimo perspektyvos. Rusijos žmonėms jau dabar turi būti aišku, kad svajonė gyventi normalų gyvenimą Rusijoje yra labai reali ir ji demokratinėje Rusijoje bus realizuojama kartu su Europos Sąjunga.*
- *Demokratija Rusijoje yra tai, kas gali iš esmės pakeisti saugumo architektūrą visame Europos kontinente. Todėl demokratijos Rusijoje tikslas turi būti svarbus ne tik patiems rusams, bet ir visai Europos Sąjungai. Europos Sąjunga gali efektyviai prisidėti prie Rusijos transformacijos į demokratiją, bet tam reikia, kad pačioje Europos Sąjungoje santykis tarp „tikinčių“ ir „netikinčių“ demokratijos Rusijoje galimybėmis labai stipriai pasikeistų „tikinčiųjų“ naudai. Europiečiams yra verta atsiminti, kad demokratinės erdvės plėtra pasaulyje vyksta vadinamųjų „Huntingtono bangų“ pavidalu, ir tai, kad šiandieninį pasaulio demokratijos žemėlapi yra nulėmusios per XX amžių įvykusios trys tokios demokratizacijos potvynio bangos bei po jų sekę atoslūgiai. Nėra sunku prognozuoti, kad artimiausio dešimtmečio metu turėtų prasidėti Ketvirtoji pasaulinė tokios demokratizacijos banga. Ir ji gali prasidėti Rusijoje. Tam jau šiandien turi ruoštis ir demokratiniai Vakarai.*
- *Europos žemyne „Rusijos tragedijos“ reiškinys yra tai, ko iki šiol Vakarai yra nesugebėję išspręsti. Tai ir lemia šiandieninę geopolitinę krizę Europos žemyne. Kiekviena krizė yra ir nauja galimybė. Demokratijos plėtra į Europos žemyno rytus yra tai, kas turi sekti po šios krizės, o demokratija Rusijoje yra geriausias ilgalaikis vaistas nuo „Rusijos tragedijos“. Rusijos gydymo ir sveikimo procedūros centre yra Ukraina ir Vakarų parama jos sėkmei.*

Ižanga

Šiais laikais nėra populiariu su gailėsčiu kalbėti apie Rusiją ir jos žmones.

Žymiai įprasčiau yra ieškoti vis skaudesnių pasipiktinimo ir pasibaisėjimo žodžių, skirtų visiems rusams. Nes daugelis esame įsitikinę, kad visi jie yra kalti. Visi: dėl Putino, dėl agresijos, dėl Bučos, dėl Irpenės, dėl Iziomo.

Suprantant tokio nuoširdaus pasipiktinimo priežastis, vis tik turime suvokti, kad toks mūsų emocinis pyktis mūsų neatpalaiduoja nuo mūsų pačių didelės atsakomybės - padėti Rusijai tapti kitokia.

Putinui nebepadėsime, jo klikai – nebepadėsime, karo nusikaltėliams nebepadėsime, nes jų laukia pralaimėjimas Ukrainoje ir Hagos Tribunolas.

Tačiau po to, kai nebeliks Putino, turime rasti savyje jėgų padėti Rusijai tapti kitokia: neagresyvia, neišprotėjusia, normalia europietiško tipo valstybe, ar bent jau pradedančia judėti link tokių permainų. Nes nuo to priklauso ne tik Rusijos ateitis, nuo to priklauso ir mūsų saugumas. Normali Rusija mūsų kaimynystėje lemtų didžiausius pokyčius viso Europos kontinento saugumo architektūroje. Todėl jau šiandien kalbėdami tiek apie šiandieninę, tiek apie ateities Rusiją, turime kalbėti ne tik apie dabartinės Putino Rusijos atgrasymą ir gynybą nuo agresyvios Rusijos (kuo užsiima NATO ir Ukraina), bet ir apie Rusijos po Putino transformaciją. O tam visame Vakarų mąstyme turime pereiti nuo iki šiol veikusios paradigmos „Putin – first!“ prie visai naujos strategijos „Democracy in Russia – first!“.

Ar Rusija, pralaimėjusi karą Ukrainai, sugebės transformuotis į demokratiją, ar mes rasime tinkamų būdų kaip jos transformacijai padėti – niekas neturime akivaizdžių įrodymų ir atsakymų. Bet nepabandyti padėti Rusijai po Putino transformuotis, nedėti visų pastangų, kad tokia transformacija įvyktų – mes tiesiog neturime tam teisės.

Apie Rusiją po Putino savo naujausiame tekste prieš kelias savaites paskelbtame „The Washington post“, labai argumentuotai rašo Aleksejus Navalnas¹. Vis dar iš kalėjimo, bet tvirtai tikintis Rusijos demokratine, parlamentine ateitimi, tikintis kad dauguma rusų nori ne kokių nors naujų teritorijų, bet tiesiog normalaus (europietiško) gyvenimo: „*Žymiai daugiau Rusijos žmonių yra suinteresuoti normaliu gyvenimu dabar, nei Rusijos teritorijos plėtra. Ir tokių žmonių skaičius kiekvienais metais ryškiai didėja. Tiesiog dabar jie neturi už ką balsuoti.*“

Navalnas prašo Vakarų pagalbos Rusijai po Putino transformuoti. Nes žmonės Rusijoje nori normalaus gyvenimo, ir jiems reikia ir reikės Vakarų paramos. Nepaisant to, kad šiuo metu Putino Rusija yra paskelbusi karą ne tik Ukrainai, bet ir visiems Vakarams.

Tačiau norint, kad Vakarai santykiuose su Rusija pasuktų tokiu strategijos „Democracy in Russia – first!“ keliu, visų pirma mes – tie, kurie esame arčiausiai Rusijos, turime patys žymiai geriau ir racionaliau suvokti Rusijos raidą lemiančius istorinius procesus, pagrindines priežastis to, kur Rusija šiandien yra atsidūrusi, ir tik tai suvokę, galėsime pasiūlyti Vakarams paramos Rusijos transformacijai strategiją. Tam Vakaruose reikia ne vien emocijų, bet ir racionalaus mąstymo. Ypač mūsų pačių (lietuvių) racionalaus, strateginio mąstymo Rusijos klausimais, nes mūsų minčių Rusijos klausimais Vakarai jau pradėjo klausytis. Todėl ir strategijos juodraščių turime pasiūlyti mes (o ne kas nors kiti), nes mums tai yra gyvybinis mūsų pačių saugumo klausimas, kai tuo tarpu kitiems tai – kažkas toli nuo jų patogaus gyvenimo, kur „geopolitinė tinginystė“ yra tapusi sunkiai pakeičiamu įpročiu².

¹ Alexei Navalny: *This is what a post-Putin Russia should look like*. The Washington Post, 2022 m. rugsėjo 30 d. Tiesioginė nuoroda: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2022/09/30/alexei-navalny-parliamentary-republic-russia-ukraine/>

² Daugiau: Andrius Kubilius. *Ukraine and Europe tired of being itself*. The Lithuania Tribune, 2022 m. birželio 18 d. Tiesioginė prieiga: <https://lithuaniantribune.com/andrius-kubilius-ukraine-and-a-europe-tired-of-being-itself/>

Putinas – Rusijos tragedija

Šiandien visiems normaliai maistantiems, taip pat ir pačioje Rusijoje, yra visiškai akivaizdu, kad Rusija yra tragiškoje būsenoje. Kuo toliau, tuo labiau ši tragiška būsena tik gilėja. Putino agresija prieš Ukrainą tapo didžiule bėda ne tik Ukrainai, bet ir pačiai Rusijai. Rusija pralaimi savo pradėtą karą, Rusija atsiskleidžia kaip visiškai atsilikusi valstybė, pūvanti iš vidaus, Putinas elgiasi kaip į kampa įvaryta pasiutusi žiurkė, pasauliui grasinanti branduoliniais smūgiais, bet ilgesnis jo buvimas valdžioje gresia pačiai Rusijai visos valstybės tolesniu sparčiu žlugimu ir visišku subyrėjimu.

Kažkada vienas iš dabartinių Putino padlaižių, Rusijos Dūmos Pirmininkas V. Volodinas garsiai skelbė: „yra Putinas, yra ir Rusija; nebeliks Putino, nebeliks ir Rusijos“³. Dabar darosi vis akivaizdžiau, kad Putinas yra dabartinės Rusijos tragedijos viena iš pagrindinių priežasčių, ir vienas iš pagrindinių tokios tragedijos simbolių. Todėl garsiuosius Volodino žodžius tenka reformuluoti taip: „bus Putinas - Rusijos gali ir nebelikti; nebebus Putino – Rusija galbūt gali ir atsigauti“.

Tačiau būtų lengvabūdiška galvoti, kad nebelikus Putino asmens, visos Rusijos problemos, atvedusios iki šiandieninės tragedijos, labai lengvai ir savaime išsispręs. Rusijos šiandieninės problemos yra lemtos ir objektyvių istorinių dėsnų, kuriuos Putinas išnaudojo savo režimo naudai ir pats tapo jų įkaitu. XX amžiaus Rusijos istorija taip pat yra kupina ir tragiškų istorinių posūkių, kurie dabar Rusijai atsiliepia egzistenciniais iššūkiais. Porą iš tokių esminių istorinių Rusijos problemų yra verta atskirai aptarti, nes tik jas suvokę, galėsime geriau suvokti, kaip galime Rusijai padėti.

Postimperiniai nostalginiai traukuliai

Istorikai yra pastebėję, kad savo istorine raida Rusija iš esmės atkartoja Europos istorinius vingius, tik paprastai stipriai vėluodama. Ir tas vėlavimas neretai turėdavo tragiškų pasekmių pačiai Rusijai ir platesniam pasauliui.

Šiuo metu Rusija yra paskutinė Europos žemyno griūvanti imperija, kuri pradėjo byrėti tik 1990-aisiais. Imperijos byrėjimas nėra vienadienis procesas, ir jis tikrai nesibaigė tą dieną, kai buvo pasirašytas Belovežo susitarimas. Ilgiausiai imperijos byrėjimas užtrunka imperinės nacijos sąmonėje. Tai vis dar ir vyksta Rusijoje.

Mums pasisekė, kad mums pavyko iš tos griūvančios Sovietų/Rusijos imperijos ištrūkti beveik be kraujo.

Jeigu Rusijos imperija pradėjo byrėti tik XX a. dešimtame dešimtmetyje, tai kitos didžiosios Europos žemyno imperijos – Prancūzija ir Didžioji Britanija su savo imperine didybe atsisveikinimą pradėjo iš karto po antro pasaulinio karo. Toks atsisveikinimas niekur nebuvo lengvas: nostalgija nykstančiai „šlovingai“ imperinei didybei visur vaidino svarbų vaidmenį visuomenės sąmonėje. XX a. šeštojo dešimtmečio viduryje prancūzai jautė tokią stiprią nostalgiją prarandamam Alžyriui ir kitoms kolonijoms Šiaurės Afrikoje, kad tik de Golio sugrįžimas išgelbėjo Prancūzijos demokratiją nuo visiško subyrėjimo.

Kankinanti nostalgija praeičiai yra būdinga visoms revoliucinius pokyčius pergyvenančioms visuomenėms. Mes iš karto po Sąjūdžio revoliucijos taip pat pergyvenome stiprią nostalgijos praeičiai bangą, kai 1992-ųjų Lietuvos visuomenė Seimo rinkimuose išsirinko buvusių komunistų daugumą, o po to ir A. Brazauską – Lietuvos Prezidentu. Net 2004 metais, kai Lietuva tapo ES ir NATO nare, mūsų užsakytoje rinkėjų apklausoje į klausimą kada gyvenimas buvo geresnis – prie sovietų ar Nepriklausomoje Lietuvoje, – net 54% apklaustųjų atsakė, kad gyvenimas buvo geresnis prie sovietų. Lietuviams nebuvo svetima nostalgija praeičiai, sovietinei praeičiai, ir mūsų demokratiją nuo tokios

³ Володин: "Есть Путин — есть Россия, нет Путина — нет России". МК.ру, 2014 м. спалио 23 д. Tiesioginė prieiga: <https://www.mk.ru/politics/2014/10/23/volodin-est-putin-est-rossiya-net-putina-net-rossii.html>

nostalgijos pražūtingo poveikio išgelbėjo tik tai, kad Europos Sąjunga tuo pačiu metu mums atvėrė savo duris.

Apie nostalgiją praeičiai, kaip neišvengiamą ir dramatiškai svarbų visuomenės reiškinį jaunose demokratijose yra parašyta nemažai akademinių knygų, iš kurių man labiausiai įsimintinomis buvo dvi garsiojo Samuelio P. Huntingtono knygos: „*Political Order in Changing Societies*“ („*Politinė santvarka kintančiose visuomenėse, 1968*) ir „*The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*“ („*Trečioji banga: demokratizacija XX a. pabaigoje*“, 1991).

Rusija dešimtojo dešimtmečio pradžioje taip pat pergyveno didžiulius revoliucinius pasikeitimus. Ir Rusijoje neišvengiamai kilo nostalgijos praeičiai banga. Tik ji buvo dar nuodingesnė nei pas mus, nes šalia natūralios nostalgijos sovietinei praeičiai, Rusijos visuomenė kentėjo ir nuo nostalgijos buvusiai imperinei „šlovei ir didybei“.

Tuo ir pasinaudojo FSB, 2000-aisiais į valdžią sugražindami saviškį Vladimirą Putiną. Putinas ir jo aplinka Kremluje greitai suprato, kad skatinant eilinių rusų nostalgiją sovietinei, imperinei praeičiai galima lengvai pelnytis pigaus populiarumo taškų. Putino sukurtai mafijinės valdžios piramidei (tai – Senatoriaus Džono Makeino žodžiai⁴) svarbiausiu tikslu tapo asmeninis pasipelnymas lengvais naftos ir dujų pinigais bei režimo valdžios piramidės išsaugojimas. Būtent tokiam piramidės išsaugojimui visuomenę reikėjo maitinti vis didesnėmis, nostalgiją skatinančiomis visuotinio zombinimo dozėmis. Putinas labai sėkmingai kūrė (ar atkūrė) eiliniams rusams jų imperinę svajonę, „Krym naš“ tapo tokios nostalgijos ir imperinės svajonės vulkanu. Putinui teko tuo pat metu rūpintis, kaip išlaikyti visuomenės nostalgiją imperinei praeičiai, bei spręsti dar ir kitą problemą – neleisti demokratinę, provakarietiškai Ukrainai tapti sėkminga valstybe, nes toks įkvepiantis pavyzdys eiliniams rusams galėtų sukelti ir jų norą gyventi taip, kaip gyvena Ukraina, o tai labai greitai sugriautų Kremliaus mafijinės piramidės pamatus. Taip gimė „Novorosijos“ planas – nostalgijos imperinei praeičiai ir pavydo Ukrainos sėkmei mišrainė.

Tokia mišrainė ir atvedė iki Kremliaus agresijos prieš Ukrainą. Ir iki Rusijos tragedijos bei grėsmės jos egzistavimui. Nostalgija imperinei praeičiai yra dinamitas po Rusijos pamatais, yra Rusijos tragedijos viena iš pagrindinių priežasčių, ir yra akivaizdu, kad Putinas sąmoningai ilgai kurstė ugnį po šiuo dinamitu ir pagaliau dėl jam vienam žinomų priežasčių nutarė uždegti virvutę, vedančią tiesiai link to dinamito.

Pastarųjų dešimtmečių Rusijos imperijos byrėjimo procesai ir visuomenės nostalginės audros skiriasi nuo kitų Europos kontinento imperijų pokarinio byrėjimo tuo, kad Putinas asmeniškai skatino nostalgijos imperinei praeičiai suvešėjimą, pats tapo tokios nostalgijos įkaitu ir taip nužudė jauną Rusijos demokratiją, tuo tarpu tokie Europos lyderiai, kaip de Golis, turėjo drąsos tokią savo visuomenės post-imperinę nostalgiją suvaldyti ir taip išgelbėjo Prancūzijos demokratiją.

Norint padėti Rusijai po Putino transformuotis, Vakarai turi padėti Rusijos visuomenei galutinai ir negrįžtamai atsisveikinti su imperinės nostalgijos svajone. Tam visų pirma padėtų Rusijos skaudus pralaimėjimas jos pačios pradėtame agresyviame kare prieš Ukrainą. Todėl Vakarų ginklai Ukrainai kartu yra ir Vakarų pagalba Rusijos transformacijai. Net ir Ukrainos tapimas NATO nare padėtų tokiai Rusijos transformacijai, nes akivaizdžiai parodytų eiliniams rusams, kad Ukraina nebelieka kokioje nors Rusijos imperinių interesų pilkojoje zonoje. Ir tai yra įtvirtinama amžiams.

Kada Rusijoje įvyks Didžioji Prancūzijos Revoliucija?

Dar vienas Rusijos istorinis skirtumas nuo senosios Europos yra tai, kad senoji Europa (Vakarų Europa) nuo pat XVIII amžiaus pabaigos (o kai kur ir žymiai anksčiau) pergyveno dideles visuomenės permainas, kurias geriausiai simbolizuoja Didžioji Prancūzijos Revoliucija – tai yra revoliucinis perėjimas iš feodalizmo į šiuolaikinio kapitalizmo santvarką, su tai lydėjusiu modernios konstitucinės demokratijos, žmogaus teisių, teisinės valstybės lygiagrečiu kūrimusi. Kai kurie

⁴ J.McCain interviu NBC laidoje „*Late Night With Seth Meyers*“, 2014 m. balandžio 22 d.

istorikai teigia, kad pačioje Prancūzijoje revoliucija su visais Teroro, Restauracijos, pakartotinių revoliucinių pakilimų (1830, 1848) ir atoslūgių pasikartojimais tęsėsi iki pat 1870 metų karo, pralaimėto Bismarkui ir besivienijančiais Vokietijai. Tik skausmingas pralaimėjimas galutinai įtvirtino revoliucines transformacijas Prancūzijoje.

Šių dienų pasaulinio garso istorikas Orlandas Figesas savo įspūdingoje knygoje „*A People's Tragedy: The Russian Revolution: 1891-1924*“ („*Liaudies tragedija: Rusijos revoliucija, 1891–1924 m.*“, 1998, 2017) išsamiai aprašo XIX amžiaus Rusijos imperijos tragediją, kaip Rusijos elites po Prancūzijos revoliucijos daug kartų bandė ją pakartoti Rusijoje (pradedant nuo dekabristų sukilimo 1825 metais) ir jiems tai niekaip nepavykdavo. Galų gale tai pavyko tik per 1917-ųjų Vasario revoliuciją, bet po to, tų pačių metų spalio mėnesį sekė bolševikų perversmas su Leninu priešakyje ir Rusijoje „prancūziškas“ perėjimas į kapitalizmą (su kapitalizmui būdinga demokratija) neįvyko, bet užsibaigė bolševikų diktatūra bei Stalino teroru. Per visą XX amžių Rusija gal ir atsisveikino su feodalizmu, tačiau į normalų kapitalizmą taip ir nepateko. 1990-ųjų revoliucija Rusijoje gal ir pradėjo Rusijos kelionę šia kryptimi, tačiau nostalgija praeičiai ir demokratinių institutų silpnumas lėmė tai, kad jaunas demokratijas dažnai išstinkanti antidemokratinė restauracija Rusijoje ne tiek gražino buvusius sovietmečio TSKP CK laikus, kiek sukūrė visai naują struktūrą – mafijos valdžią Kremliuje ir nevaldomą šios mafijos terorą.

Rusijai norint tapti normalia valstybe, joje pradžioje yra būtina pakartoti Didžiąją Prancūzijos Revoliuciją. Rusija vėluoja tai padaryti jau daugiau nei 200 metų ir tai yra dar viena Rusijos tragedijos priežastis. Rusijai reikia institucijų, kurios yra būtinos tam, kad normali valstybė, normali demokratija funkcionuotų. Dabar tokių institucijų paprasčiausiai nėra – pradedant nuo Dūmos, regionų savivaldos ir baigiant Konstituciniu Teismu. O tam kad jos atsirastų, demokratinėje Rusijoje reikės visų pirma sunaikinti tokias institucijas, kaip FSB, kurios genetiškai negali egzistuoti kartu su demokratijos institucijomis.

Kaip Vakarai gali padėti Rusijos transformacijai?

Visų pirma Vakarai, ypač Europos Sąjunga, turi pagaliau pabusti iš „geopolitinės tinginystės“ miego ir suprasti, kad Rusijos transformacija yra reikalinga ne tik pačiai Rusijai, bet lygiai taip pat strategiškai yra svarbi ir Europos Sąjungai. Nes tokia Rusijos transformacija padėtų sukurti visai kitokią saugumo architektūrą visame Europos žemyne. Todėl Europos Sąjunga ir privalo turėti aiškią strategiją kaip padėti tokiai transformacijai.

Kaip paskutinėje Europos Parlamento plenarinėje sesijoje labai atvirai pripažino ES užsienio ir saugumo reikalų „ministras“ Žozepas Borelis⁵, Europos Sąjungos gili priklausomybė nuo Rusijos dujų ir kitų energetinių išteklių iki šiol neleido Europos Sąjungai turėti kokios nors aiškesnės strategijos santykiuose su Rusija. O tuo pačiu ir strategijos Ukrainos atžvilgiu. Dabar, kai nuo karo pradžios rusiškų dujų kiekis ES rinkose sumažėjo nuo 41% (iki karo) iki 7,5% (rugsėjo mėnesį), pasak Ž. Borelio, atsiranda ir erdvės turėti savarankišką strategiją Rusijos atžvilgiu:

„(Energetikos išteklių importo iš Rusijos radikalus sumažinimas prasidėjus karui) yra ypač reikšmingas. Tai padės mums atsikratyti energetinės priklausomybės nuo Rusijos, kuri buvo pagrindinis ribojantis veiksnys, lėmęs mūsų užsienio politiką Rusijos atžvilgiu, o kartu ir mūsų užsienio politiką Ukrainos atžvilgiu. Iš tikrųjų mes neturėjome tikros užsienio politikos Ukrainos atžvilgiu, nes ji buvo priklausoma nuo mūsų politikos Rusijos atžvilgiu, o pastaroji politika savo ruožtu buvo priklausoma nuo mūsų energetinės priklausomybės, kuri ją ir sąlygojo. Dabar mes turėsime aiškią politiką Ukrainos atžvilgiu, kurioje dominuoja noras ir siekis, kad Ukraina taptų Europos Sąjungos nare. Tai – politika, turinti aiškų tikslą, kurią mes galėsime įgyvendinti, nes nebebūsime priklausomi nuo Rusijos.“

⁵ Europos Parlamento 2022 m. spalio 5 d. plenarinio posėdžio stenograma: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-9-2022-10-05-ITM-002_LT.html

Toks ES praeities strateginių klaidų atviras ir drąsus pripažinimas, nuskambėjęs iš Ž. Borelio lūpu, leidžia tikėtis, kad ES bus tikrai pajėgi nuo „Putin-first!“ strategijos santykiuose su Putinu pagaliau pajudėti link „Democracy in Russia – first!“ strategijos. Taip pat ir link strategijos, kaip padėti Rusijai transformuotis.

Ši paramos transformacijai strategija turi remtis keliomis principinėmis nuostatomis:

- negali būti jokio grįžimo prie „business as usual“ su autoritariniu Kremliaus režimu, nepaisant to, kas bebūtų autoritarinio Kremliaus šeimininku – Putinas ar koks nors kitas FSB generolas. Tai, kad prie „business as usual“ su Putinu buvo nuolat grįžtama, neatsižvelgiant į tai, kaip nusikalstamai elgdavosi Putinas – atvirai nuodydamas savo oponentus ar okupuodamas Pietų Osetiją bei Krymą, – buvo didžiulė Vakarų klaida, kuri tik augino Putino imperinį agresyvumą ir galų gale atvedė iki dabartinės Rusijos tragedijos. ES jau dabar privalo turėti aiškia strategiją, kokie santykiai bus plėtojami su demokratine Rusija, ir tokioje strategijoje turi būti aiškiai apibrėžti kriterijai, kokios sąlygos bus keliamos Rusijos demokratijai, kad ji tikrai galėtų būti pripažinta veikiančia demokratija⁶ ir kad su ja būtų galima kurti bendradarbiavimą visai naujais pagrindais.
- Europos Sąjunga turi įveikti savo pasidalijimą į „tikinčius“ ir „netikinčius“ Rusijos demokratijos galimybėmis ir perspektyvomis, nes tik patikėję, kad Rusijoje demokratija yra galima, galėsime padėti tokiai transformacijai įvykti. Putinas ilgai stengėsi įrodyti Vakarų lyderiams, kad Rusijoje demokratija yra negalima. Tam tiko ir visi Litvinenkos, Skripalių, Navalno nuodijimai, kur Kremlius nesistengdavo slėpti savo dalyvavimo pėdsakų. Nes tai turėjo tiesiog gąsdinti Vakarus ir rodyti, kokia yra Rusijos tikrovė, kurios Vakarai nesugebės pakeisti. Tam taip pat tiko tiek vidinė, tiek ir išorinė Kremliaus agresija, pastoviai komunikuojant Vakarams, kad Rusija yra tokia: agresyvi, laukinė, rytietiška, su atominė bomba rankose, pasiruošusi keršyti ir bausti visus, kurie bandys aiškinti apie demokratijos perspektyvas Rusijoje ir bausti tuos, kurie nenorės prisitaikyti prie tokios Rusijos, kokią sukūrė Putino režimas. Vakarų lyderiai pasidavė šiai Putino „įtaigai“ ir stengėsi adaptuotis prie tokios Rusijos, patys patikėdami, kad Rusija niekada netaps demokratija. Todėl ir atsirado visa „Putin-first!“ doktrina, kai į dialogą su Putinu veržėsi visi iš eilės Vakarų lyderiai, nepaisant to, kaip elgėsi pats Putinas.
- Prasidėjus Rusijos karui prieš Ukrainą ir atsiradus daugybei įrodymų kaip nusikalstamai, nežmoniškai elgėsi Rusijos kariai Bučoje ar Iziume, daugelis eilinių europiečių tokius rusų karių žiaurumo liudijimus taip pat suvokė kaip visos Rusijos tautos kolektyvinės kaltės ir kolektyvinės atsakomybės įrodymą bei įrodymą, kad Rusija niekada neturės galimybių tapti demokratija. Tačiau europiečiams pasidavus emocijoms ir priskiriant visiems rusams kolektyvinę kaltę bei netikint demokratijos Rusijoje perspektyvomis, būtų daroma didelė strateginė klaida⁷. Paprasčiausiai, netikint demokratijos Rusijoje perspektyvomis yra sunku kurti kokią nors ES paramos Rusijos transformacijai į demokratiją strategiją.
- Todėl nepaisant visų suprantamų emocijų, tenka vėl ir vėl raginti europiečius grįžti prie racionalaus Rusijos situacijos ir perspektyvų vertinimo: nepaisant šiandieninės tragiškos Rusijos ir jos visuomenės būsenos, nėra racionalių argumentų, kurie paaiškintų, kodėl demokratija yra galima Ukrainoje, kodėl už ją kovoja baltarusiai, ir kodėl normalaus europietiško gyvenimo ir demokratijos perspektyva turėtų nerūpėti eiliniams rusams. Bandytas paaiškinti, kad Rusija yra iš esmės azijietiška, kad savo valstybinę sąrangą ir daugelį tradicijų ji paveldėjo visų pirma iš totorių ir mongolų invazijos ir dėl to tariamai

⁶ Apie tai plačiau žr.: *The EU's Relations With a Future Democratic Russia: A Strategy*. Andrius Kubilius, Vladimir Milov, Roland Freudenstein and Sergei Guriev. Wilfried Martens Centre, 2022. Tiesioginė prieiga: <https://www.martenscentre.eu/publication/the-eus-relations-with-a-future-democratic-russia-a-strategy/>

⁷ Apie tai plačiau žr.: *'Collective guilt' — the dilemma of penalising Russia's opposition*. Radek Sikorski, Andrius Kubilius, Włodzimierz Cimoszewicz, Bernard Guetta, Sergej Lagodinsky, Anders Aslund, Roland Freudenstein. EU Observer, 2022 m. rugsėjo 27 d. Tiesioginė prieiga: <https://euobserver.com/opinion/156141>

niekada nesugebės tapti demokratija, yra sugriaunamas paprasto fakto, kad dabartinė Mongolija, kažkada buvusi totorių-mongolų invazijos tėvyne, šiandien yra viena iš pavyzdinių demokratijų, aukštai vertinamų visuose globaliuose demokratijos indeksuose.

- Yra visiškai akivaizdu, kad bet kokią Rusijos transformaciją galės realizuoti tik patys rusai. Tie, kurie pradės suprasti, kad Putino režimas yra didžiausia Rusijos tragedija. Putinas taiko „išdegintos žemės“ strategiją tokios opozicijos savo režimui atžvilgiu. Todėl nereikia stebėtis tuo, kad protestai prieš karą, prieš mobilizaciją netampa masiniu reiškiniu Rusijoje. Tačiau tai visiškai nereikia, kad transformacija Rusijoje artimiausiu metu neprasidės. Tai gali priklausyti nuo daugelio faktorių, kurių pats svarbiausias gali būti tai, ar eiliniams rusams bus padėta susikurti naują ateitį, normalaus europietiško gyvenimo svajonę vietoje žlugusios svajonės sugrįžti į praeitį, į „šlovingus“ imperijos laikus. Europos Sąjunga gali suvaidinti ypatingai svarbų vaidmenį, padėdama rusams sugrįžti prie tokios svajonės ir siekti jos įgyvendinimo, iš esmės transformuojant Rusiją. Tokį vaidmenį Europos Sąjunga gali atlikti, nes daugelis Rusijos opozicijos žmonių, jos intelektualioji lyderystė didele dalimi šiuo metu yra emigravusi į įvairias Europos Sąjungos šalis. Europos Sąjunga ištiesdama šiai opozicijai intensyvaus bendradarbiavimo ranką, galėtų padėti jai vienyti ir kartu su ES institucijomis jau dabar dirbti, rengiant bendras strateginio bendradarbiavimo programas, kurios galėtų būti įgyvendintos iš karto po to, kai bus realizuota Rusijos transformacija į demokratiją. Tai padėtų ir Europos Sąjungai mobilizuoti savo institucinius resursus tam, kad jau dabar būtų pradėtas visiškai naujas ES politikos Rusijos atžvilgiu etapas, realiai pereinant nuo „Putin-first!“ prie „Democracy in Russia-first!“ strategijos, kas, deja, vis dar nėra įvykę.

Kaip ES gali padėti rusams įgyti naują normalaus gyvenimo svajonę?

Politikoje ir geopolitikoje dažniausiai svarstome tik šalių lyderių veiksmus, motyvacijas ir emocijas, nes daug kam atrodo, kad tai ir lemia šalių raidą bei tos valstybės vidinius ar išorinius veiksmus. Tai nėra nesvarbu, tačiau būtų klaida užmiršti plačiąją visuomenę, jos nostalgijas, jos lūkesčius, joje vyraujančius tikėjimus ar svajones. Svajonės lemia pokyčius demokratinėje santvarkoje, bet tai daro poveikį ir galimoms transformacijoms autoritarinėse sistemose. Net ir autoritariniai režimai turi rūpintis savo piliečių lojalumu, kuris priklauso nuo visuomenėje vyraujančios svajonės. Autoritariniai režimai negali ilgai išlikti valdžioje, besiremdami ar sėdėdami tik ant šautuvų durtuvų. Ilgai sėdėti ant šautuvų durtuvų tiesiog nėra patogu. Baltarusijoje 2020 metais aiškiai pasimatė, kad baltarusių lojalumas Lukašenkos režimui baigiasi, nes baltarusiai per Svatlanos Cichanouskajos rinkimus turėjo progą įsitikinti, kad už Baltarusijos transformacijos svajonę pasisako dauguma Baltarusijos piliečių. Tai ir mobilizavo piliečius eiti į masinius protestus. Ir tik šautuvų durtuvais Lukašenka sugebėjo laikinai išlaikyti savo nelegitimią valdžią, kas akivaizdžiai yra trumpalaikis būdas sustabdyti neišvengiamą transformaciją.

Ir Rusijoje permainos gali prasidėti tada, kai dauguma rusų patikės nauja, normalaus gyvenimo svajone, ir turės progą koku nors būdu įsitikinti, kad tokia svajone tiki dauguma.

Kaip Europos Sąjunga gali padėti rusams įgyti tokią naują normalaus gyvenimo svajonę?

Yra trys veiksmai, į kuriuos Vakarai, siekdami padėti rusams įgyti naują svajonę, turėtų koncentruoti savo pastangas: a) Vakarai turi padėti rusams nedelsiant galutinai atsikratyti klaidingos nostalginės svajonės susigrąžinti tariamą imperijos „didybę“, nes tai veda tik į vis gilesnę Rusijos tragediją; b) Vakarai turi politiškai ir ekonomiškai investuoti į Ukrainos sėkmę, kad tokios sėkmės pavyzdys paskatintų ir rusus siekti naujos, normalaus gyvenimo Rusijoje svajonės įgyvendinimo; c) Vakarai turi jau šiandien kartu su Rusijos opozicijos intelektualais brėžti būsimų santykių tarp Vakarų (taip pat – ir Europos Sąjungos) bei būsimos demokratinės Rusijos strategiją, kuri eiliniams rusams parodytų, kaip kartu su Vakaraus demokratinėje Rusijoje bus realizuota naujoji „normali“ svajonė.

Kuo naujai Rusijos svajonei yra svarbi Ukrainos pergalė ir Ukrainos narystė NATO?

Norint padėti Rusijos žmonėms atsikratyti senosios „imperinės“ svajonės, reikia kad ši svajonė būtų visiškai sutriuškinta karo lauke. Reikia, kad eiliniai rusai pajustų šios klaidingos svajonės tragiškas pasekmes patiems sau, taip pat ir dėl sankcijų Rusijai bei dėl Rusijos tarptautinės izoliacijos. Tik aiškus rusų supratimas, kad ši klaidinga svajonė yra pagrindinė šių dienų Rusijos tragedijos priežastis, ne tik palaidos šią „imperinę“ svajonę, bet ir atvers duris naujai, normalaus gyvenimo svajonei Rusijoje. Todėl Vakarų tiekiami ginklai Ukrainai ir sankcijos Rusijai yra svarbūs ne tik tam, kad Ukraina galėtų apsiginti ir laimėti karą, bet ir tam, kad ši klaidinga „imperinė“ rusų svajonė būtų galutinai sutriuškinta ir tokiu būdu eiliniams rusams būtų padėta išsivaduoti iš tokios nostalgijos tragiškų pinklių.

Čia verta prisiminti tuos pačius Aleksejaus Navalno žodžius, jau cituotus šio teksto pradžioje: *„Žymiai daugiau Rusijos žmonių yra suinteresuoti normaliu gyvenimu dabar, nei Rusijos teritorijos plėtra. Ir tokių žmonių skaičius kiekvienais metais ryškiai didėja. Tiesiog dabar jie neturi už ką balsuoti.“*

Rusijos opozicija gerai supranta, kaip yra svarbu, kad eiliniai rusai patikėtų nauja, normalaus gyvenimo Rusijoje svajone. Vakarai turi pareigą padėti rusams patikėti tokios svajonės realumu. Tam visų pirma reikia padėti rusams galutinai atsikratyti tikėjimo tuo, ką A. Navalnas pavadino *„the phantom of territorial gains“*. Ir vietoje to padėti rusams patikėti tuo, ką tas pats A. Navalnas yra įvardinęs kaip svajonę apie *„nuostabią ateities Rusiją“*⁸.

Naujos svajonės labai reikia, kad Putino puoselėta imperinė „Novorosijos“ svajonė būtų ne tik sutriuškinta, bet ir neleista jai atsigaivinti net tada, kai iš naujo atgaivintą jauną Rusijos demokratiją vėl užpuls neišvengiama porevoliucinė nostalgijos praeičiai banga. O tam reikia, kad net ir Rusijos imperiniai „vanagai“ pagaliau suprastų, kad Ukraina jiems tampa nebepasiekiamą. Todėl Vakarai turi būti suinteresuoti artimiausiu metu suteikti Ukrainai narystę NATO. Tai yra svarbu ne tiek todėl, kad tai padidintų Ukrainos saugumą (Ukraina pati, ir be NATO narystės, tai puikiai daro), bet todėl, kad taip būtų padėta rusams nebepasiduoti imperinei nostalgijai.

NATO buvo sukurtas tam, kad Vakarai galėtų pasipriešinti Rusijos/Sovietų Sąjungos imperinei ekspansijai; Ukraina dabar tai ir daro, savo kariniais gebėjimais viršydama visus NATO narystės kriterijus; NATO, priimdamas Ukrainą į savo gretas, ne tik sustiprintų savo karinius pajėgumus, bet ir padėtų Rusijai galutinai atsisveikinti su „imperine“ svajone: Rusijos imperinis sugrįžimas į Ukrainą kariniu būdu taptų nebeįmanomas, o tokios svajonės – neberealios.

Ukrainos narystė Europos Sąjungoje – kartinė Europos Sąjungos strategijos „Democracy in Russia – first!“ ašis

Kaip ir Ukrainos narystė Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijoje, taip ir Ukrainos narystė Europos Sąjungoje yra svarbi ne tik todėl, kad tai yra vienintelis kelias, kaip gali būti sukurta Ukrainos demokratinė ir ekonominė sėkmė, bet ir todėl, kad tai yra dar vienas būdas, kaip padėti Rusijai išsivaduoti iš „imperinės“ nostalgijos gniaužtų. Ukrainos tapimas visateise Europos Sąjungos bendruomenės nare būtų triuškinantis ir galutinai nokautuojantis smūgis Putino ilgametei „imperinei“ svajonei, kurios realizavimą Kremlius koncentravo į Ukrainą.

Pagrindinis Putino „imperinės“ svajonės pragmatinis tikslas visada buvo tas pats – neleisti Ukrainai tapti sėkminga valstybe, nes toks užkrečiantis pavyzdys yra pavojingas Putino mafijiniam režimui, tuo tarpu postsovietinėje erdvėje vienintelis patikrintas būdas, kaip šalis gali tapti sėkminga, yra gerai žinomas – tai šalies integracija į Europos Sąjungą ir ES narystė.

A. Navalnas tame pačiame nesena paskelbtame tekste pabrėžia tas pačias Putino agresijos prieš Ukrainą priežastis: pavydas Ukrainai ir jos galimai sėkmei, neapykanta Ukrainos provakarietiškam

⁸ *Прекрасная Россия Будущего*. Tiesioginė prieiga: <https://2018.navalny.com/post/492/>

pasirinkimui ir siekis Ukrainą paversti „failed state“ yra dominuojantys Putino „Ukrainos strategijos“ bruožai:

„Pirma, pavydas Ukrainai ir galimiems jos laimėjimams yra įgimtas posovietinės Rusijos valdžios bruožas; jis buvo būdingas ir pirmajam Rusijos prezidentui Borisui Jelcinui. Tačiau nuo Putino valdymo pradžios, o ypač po 2004 m. prasidėjusios Oranžinės revoliucijos, neapykanta Ukrainos europietiškam pasirinkimui ir noras paversti ją žlugusia valstybe tapo ilgalaikė ne tik Putino, bet ir visų jo kartos politikų manija.“

Lygiai tą patį pastebi ne tik rusų opozicijos lyderiai, bet ir žinomiausi Vakarų ekspertai. Štai likus kelioms dienoms iki karo pradžios, buvęs JAV ambasadorius Rusijoje Maiklas Makfolas McFaul (Michael McFaul) kartu su Robertu Personu (Robert Person) paskelbė vertingą tekstą „*Ko Putinas bijo labiausiai?*“⁹ Autorių atsakymas į savo suformuluotą klausimą buvo nedviprasmiškas – Putinas labiausiai bijo ne Ukrainos narystės NATO organizacijoje, bet Ukrainos narystės Europos Sąjungoje. Nes paniškai bijo Ukrainos sėkmės, o Ukrainos sėkmė gali būti sukurta tik tuo atveju, jeigu Vakarai bus suinteresuoti ir padės Ukrainai tapti Europos Sąjungos nare. Nes visa Centrinė Europa ir Baltijos valstybės tapo sėkmės istorijomis tik tuomet, kai iš karto po demokratiškos revoliucijų devinto dešimtmečio pabaigoje šioms šalims buvo sudaryta galimybė sparčiai integruotis į Europos Sąjungą. Štai ką rašo minėto teksto autoriai:

„Pamirškite jo [Putino] pasiteisinimus. Rusijos autokratas nesijaudina dėl NATO. Jį gąsdina klestinčios Ukrainos demokratijos perspektyva. (...) V. Putinui gali nepatikti NATO plėtra, bet ji jo iš tikrųjų negąsdina. Rusija turi didžiausią Europoje kariuomenę, kuri po du dešimtmečius trukusių dosnių išlaidų tapo daug pajėgesnė. NATO yra gynybinis aljansas. NATO niekada nepuolė Sovietų Sąjungos ar Rusijos ir niekada nepuls. Putinas tai žino. Tačiau Putinui grėsmę kelia sėkminga demokratija Ukrainoje. Jis negali toleruoti sėkmingos, klestinčios ir demokratinės Ukrainos prie savo sienų, ypač jei Ukrainos žmonės taip pat pradės ekonomiškai klestėti. Tai kenkia paties Kremliaus režimo stabilumui ir siūlomam autokratinio vadovavimo valstybei pagrindimui. Taip, kaip Putinas negali leisti, kad Rusijos žmonių valia lemtų Rusijos ateitį, lygiai taip jis negali leisti, kad Ukrainos žmonės, kuriuos su rusais sieja bendra kultūra ir istorija, pasirinktų klestinčią, nepriklausomą ir laisvą ateitį, už kurią jie balsavo ir dėl kurios kovojo.“

Putino „Ukrainos strategija“ visada buvo aiški ir nedviprasmiška – neleisti Ukrainai tapti sėkminga valstybe. Tai buvo pridengiamas įvairiais imperinės nostalgijos šūkiams, bet iš esmės pagrindinis Putino tikslas buvo ne naujų „Novorosijos“ teritorijų aneksavimas, o Ukrainos sėkmės griovimas. „Novorosija“ buvo ir lieka tik instrumentas tokiam strateginiam tikslui pasiekti, nes nuo Ukrainos sėkmės priklauso Putino režimo išlikimas. Todėl Putinas ir kovoja prieš Ukrainos sėkmę. Ir tai – jo pastarųjų dešimtmečių visos geopolitinės strategijos ašis.

Deja, bet iki pat karo pradžios Vakarai (taip pat – ir Europos Sąjunga) neturėjo savo aiškesnės „Ukrainos strategijos“, neturėjo strategijos, kaip atremti Putino „Ukrainos strategijos“ įgyvendinimą. Neturėjo strategijos, kaip su ambicinga ES plėtros strategija padėti kurti Ukrainos sėkmę.

Tai ir buvo viena iš priežasčių, kodėl Putinas pasidavė pagundai pradėti karą prieš Ukrainą, nes jam atrodė, kad Vakarai ir toliau neturės jokios strategijos Ukrainos atžvilgiu, ir todėl labai greitai sugrįš prie „business as usual“ su Putinu.

Kodėl Vakarai iki šiol neturėjo savo „Ukrainos strategijos“, kaip jau buvo minėta, labai atvirai ir reikšmingai pastarosiomis dienomis pripažino Ž.Borelis, ES Užsienio ir Saugumo reikalų „ministras“, kalbėdamas Europos Parlamento plenarinio posėdžio diskusijoje, skirtoje Rusijos karo prieš Ukrainą reikalams. Strategijos neturėjo tik dėl to, kad Europos Sąjunga iki šiol buvo labai reikšmingai priklausoma nuo Rusijos dujų. Ž.Borelis atvirai pripažįsta, kad Europos Sąjunga iki šiol neturėjo savos „Ukrainos strategijos“: „*Mes neturėjome savo užsienio politikos Ukrainos atžvilgiu*“

⁹ *What Putin fears most?* Michael McFaul, Robert Person. Journal of Democracy, 2022 m. vasario 22 d. Tiesioginė prieiga: <https://www.journalofdemocracy.org/what-putin-fears-most/>

– tai yra atviriausias ir drąsiausias ES vadovų pripažinimas ES praeities klaidų, prisidėjusių prie to, kad šiandien visas Europos kontinentas yra gilioje geopolitinėje krizėje.

Išeitis iš šios geopolitinės krizės yra viena – Europos Sąjunga privalo turėti ambicingą ir efektyvią „Ukrainos strategiją“. Tai turi būti Ukrainos sparčios integracijos į Europos Sąjungą ir pilnos narystės strategija. Tokia strategija turi būti realizuota iki šio dešimtmečio pabaigos. Pirmieji teisingi žingsniai šia kryptimi jau yra padaryti: Ukrainai suteiktas kandidatės statusas. Bet tam, kad Ukraina taptų ES nare iki šio dešimtmečio pabaigos, derybos Briuselyje dėl jos narystės turi būti pradėtos jau 2023 metų pradžioje, o ne tradiciškai biurokратиškai vilkinamos.

ES biurokratai ir politiniai lyderiai turi atsiminti, kad Ukrainos narystė Europos Sąjungoje yra reikalinga ne tik pačiai Ukrainai, nes tik taip gali būti sukurta jos sėkmė – narystė taip pat yra reikalinga ir Rusijos transformacijai bei ES strategijos „Democracy in Russia – first!“ įgyvendinimui. Todėl yra akivaizdu, kad Ukrainos narystė Europos Sąjungoje yra visų pirma reikalinga pačiai Europos Sąjungai, nes tik tokiu būdu ES gali įgyvendinti strategiją, kuri lemtų tai, kad taika ir saugumas pagaliau įsitvirtintų Europos kontinente. Demokratijos, normalaus gyvenimo svajonės plėtra į Europos kontinento Rytus yra vienintelis būdas, kaip pasiekti, kad pagaliau realizuotųsi pagrindinė europiečių svajonė: „*Europa - vieninga, laisva ir gyvenanti taikoje*“ („*Europe - whole, free and at peace*“), nes demokratijos tarpusavyje paprastai nekariauja. Ir tai Europos Sąjunga gali realizuoti visų pirma kurdamą Ukrainos sėkmę, kuri turės milžiniškos pozityvios įtakos ir transformacijai Rusijoje.

Europos Sąjungos būsimų santykių su Demokratine Rusija strategija – pagrindas naujai normalaus gyvenimo svajonei Rusijoje atsirasti

Verta dar ir dar kartą prisiminti, kad Europos kontinente šalių ir žmonių sėkmė yra kuriama tik šių šalių integracijos su Europos Sąjunga dėka. Europos Sąjunga turi milžinišką „minkštąją galią“ pozityviai veikti ir keisti kaimyninių šalių gyvenimą, jų politikos kryptis, tik dažnai pati Europos Sąjunga užmiršta apie šią savo ypatingą galią. Arba kartais nedrįsta jos panaudoti, kaip atvirai pripažino Ž. Borelis.

Apie šią sėkmės formulę yra verta kalbėti ne tik prisimenant Centrinės Europos ir Baltijos šalių sėkmės istorijas, ne tik kalbant apie tai kaip gali būti sukurta Ukrainos sėkmės istorija, bet ir kalbant apie tai, kaip gali būti ateityje realizuotos normalaus, europietiško gyvenimo Rusijoje svajonės.

Nors Europos Sąjunga tikrai nepasiūlys Demokratinei Rusijai narystės Europos Sąjungoje perspektyvos, tačiau Europos Sąjunga jau dabar turi siūlyti būsimų santykių su Demokratine Rusija strategiją, kurioje būtų numatyti tamprūs laisvos prekybos, bevizio režimo, ekonominės partnerystės vardan modernizavimo būsimieji santykiai, kurių aiški perspektyva jau šiandien leistų eiliniams rusams patikėti nauja svajone – normalaus, europietiško gyvenimo Rusijoje galimybe. Tokia ES strategija būtų svarbi ne tik todėl, kad ji padėtų formuotis tokiai naujai rusų svajonei, bet ir todėl, kad tokios strategijos įgyvendinimas bus labai svarbus norint apsaugoti jauną, atgimusią Rusijos demokratiją nuo griauinančios jėgos, kurią su savimi atneša neišvengiama porevoliucinė nostalgija praeičiai.

Tokios būsimųjų ES santykių su Demokratine Rusija strategijos svarbą pabrėžė Europos Parlamentas dar 2021 metų rugsėjo mėnesį patvirtintame specialiaame parlamento pranešime, skirtame ES santykių su Rusija strategijai¹⁰. Kaip tokia ES santykių su Demokratine Rusija strategija galėtų atrodyti, ir kodėl yra svarbu ją jau šiandien parengti, buvo išsamiai išdėstyta jau minėtoje 2022 m. liepos mėnesį Willfriedo Martenso tyrimų centro paskelbtoje specialioje studijoje „*The EU's*

¹⁰ 2021 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento rekomendacija Tarybai, Komisijai ir Komisijos pirmininko pavaduotojui ir Sąjungos vyriausiajam įgaliotiniui užsienio reikalams ir saugumo politikai dėl ES ir Rusijos politinių santykių krypties, P9_TA(2021)0383. Prieiga internete: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0383_LT.html

Relations With a Future Democratic Russia: A Strategy („ES santykiai su būsima demokratine Rusija. Strategija“), kurią parengė Europos Sąjungos ir Rusijos ekspertai¹¹.

Europos Sąjunga siekia gerų, abipusiai naudingų santykių su Rusija, bet tai priklauso nuo to, ar Rusija sugebės transformuotis iš autoritarinės, agresyvios valstybės į demokratinę, normalią, europietišką valstybę. Tai yra vienas iš svarbiausių strateginių Europos Sąjungos interesų, ir tam Europos Sąjunga privalo turėti aiškią strategiją, kaip ES gali padėti Rusijoje įvykti tokiai transformacijai. Taip pat jau dabar privalo turėti ir būsimųjų santykių su Demokratine Rusija strategiją, nes tai ir yra būdas kaip padėti Rusijos transformacijai.

Tai turi būti strategija, kaip padėti Rusijai. Ne Putino režimui, bet Rusijai ir Rusijos žmonėms. Kaip padėti rusams išvengti „Rusijos tragedijos“, kaip padėti išvengti tokios tragedijos katastrofiškų pasekmių pačiai Rusijai. Nes nuo „Rusijos tragedijos“ katastrofiško išsipildymo kentėtų ne tik pati Rusija, bet ir visa Europa, ir visas pasaulis.

Todėl būtų tiesiog neatsakinga teigti, kad „Rusijos tragedija“ yra tik pačių rusų reikalas.

Rusijos tragedija kaip impulsas permainingoms: Rusijos autorefleksija ir tarptautinis teisingumas

Rusija nėra pirmoji nacija, kuri savo raidoje atsiduria tragiškoje kryžkelėje, kai pagrindiniai nacijos identiteto naratyvai, visuomenėje vyraujančios nostalgijos ir svajonės naciją atveda iki visiškos katastrofos, visiško žlugimo slenksčio. Pasaulio istorija žino daug atvejų, kai toks momentas nacijai ateina, nes valstybė patiria skaudų pralaimėjimą. Kai kurioms tautoms tai buvo jas visiškai sužlugdžiusios tragedijos, tačiau pasaulio istorija pateikia ir daugybę įtikinamų pavyzdžių, kai skausmingas valstybės pralaimėjimas tos šalies nacijai tapo radikaliu paskatinimu permąstyti savo tolesnį kelią ir atsinaujinti iš pačių gelmių.

Garsusis istorikas Džaredas Daimondas (Jared Diamond) savo knygoje „*Upheaval: How Nations Cope with Crisis and Change*“ („*Sumaištis: kaip šalys išgyvena krizes*“, lietuviškai – 2020) aprašo, kaip kai kurioms nacijoms pavyko po nacijos išgyventų tragedijų radikaliai atsigauti, pateikdamas Suomijos, Japonijos, Čilės, Indonezijos, Vokietijos, Australijos ir Jungtinių Valstijų pavyzdžius. Dž.Daimondas įtikinamai išplėtoja teoriją, kad nacijos tokioje krizėje turi elgtis taip pat, kaip ir gilią asmeninę krizę išgyvenantis žmogus. Psichologai žino net 12 esminių veiksmų ir veiksmų, kurie lemia tokio asmens atsigavimą, pradedant nuo tokio asmens prisipažinimo sau, kad jis yra gilioje krizėje ir kad jis pats turi imtis veiksmų tam, kad išliptų iš tokios krizės. Dž.Daimondas šiuos personalinės psichologijos principus transformuoja į 12 taisyklių krizę patiriančioms nacijoms, pradedant nuo nacionalinio konsensuso ir prisipažinimo, kad tauta ir valstybė yra krizėje ir kad pati tauta turi rasti naują išeitį, baigiant kitų panašių tautų patirties studijavimu, nusistovėjusių geopolitinių apribojimų atsisakymu ir paramos iš kitų šalių priėmimu. Pasaulio istorija pateikia daugybę įtikinamų pavyzdžių, kai skausmingas pralaimėjimas nacijai tapo radikaliu paskatinimu permąstyti savo tolesnį kelią.

Taigi, ką Džaredo Daimondo knyga „patartų“ Rusijai? Rusijai po pralaimėto karo Ukrainoje? Rusijai po Putino?

Visų pirma patartų į neišvengiamą skausmingą pralaimėjimą Ukrainoje žiūrėti ne tik kaip į nacionalinę Rusijos tragediją, bet ir kaip į pralaimėjimą, kuris atveria galimybes iš esmės keisti savo identitetą ir galimybes atsisveikinti su putinizmu bei su imperijos restauracijos svajone, kuri atvedė Rusiją į šiandieninę tragišką padėtį. Lygiai, kaip savo laiku Vokietijos ir Japonijos skausmingas pralaimėjimas imperiniuose karuose padėjo joms abiems panerti į gilią autorefleksiją ir persiorientuoti į normalaus gyvenimo svajones.

Dž.Daimondas taip pat pasakytų, kad pirmiausia patiems rusams reikia siekti esminio nacionalinio supratimo, kad valstybė ir nacija yra gilioje krizėje, ir kad jiems patiems tenka ieškoti

¹¹ *Supra*, fn 6

naujų, strateginių išeičių. Antra, patiems rusams teks pripažinti, kad pagrindinė krizės priežastis yra tai, kad jie sau leido patikėti jiems Kremliaus propagandos „įzombinta“ imperijos atstatymo svajone. Remdamasis taip dirbtinai išaukštinta nostalgine svajone, Putinas savo režimui garantavo nemažos dalies Rusijos visuomenės lojalumą, ir tuo pat metu Putinas sukūrė mafijinę valdžios struktūrą, o mafijinės valdžios propagandos ir imperijos atstatymo svajonės mišrainė tapo naujojo, rusiškojo nacizmo ideologijos pamatu. Kaip ir Hitlerio laikais, tokio tipo nacizmas sugeba sugeneruoti nemenkos dalies tautos (net ir išsilavinusios vokiečių tautos) lojalumą, kuo savo laiku džiaugėsi Hitleris, ir kuo iki šiol naudojosi Putinas.

Patiems rusams teks atrasti savyje jėgų atsisveikinti su putinizmu. Kaip tai daryti, pavyzdžio toli ieškoti nereikia – kažkada, dar 1956 metais, N.Chruščiovui užteko drąsos TSKP XX-ajame suvažiavime atvirai įvardyti Stalino nusikaltimus ir juos pasmerkti. Taip bent kažkokiam laikotarpiui Sovietų Sąjungoje buvo atsisveikinta su stalinizmu. Ir dabar kažkam, gal net iš dabartinio Kremliaus elito aplinkos, teks imtis tokio pat vaidmens, tik jau kalbėti apie putinizmo nusikaltimus. Tai būtų pirmas žingsnis į nacionalinį supratimą, kad valstybė ir nacija yra gilioje krizėje.

Tarptautinė bendruomenė šiame neišvengiamame Rusijos po Putino autorefleksijos ir savianalizės kelyje gali suvaidinti ypatingai svarbų vaidmenį, jeigu Putino nusikaltimų tyrimui neatidėliotinai įkurs Specialųjį Tarptautinį Tribunolą karo agresijos nusikaltimui tirti. Visus Rusijos karo Ukrainoje nusikaltimus tiria ir tirs Tarptautinis Baudžiamasis Teismas (ICC) Hagoje, tačiau Putino nusikaltimų tyrimui reikalingas specialusis Tribunolas, kuris atsakymą apie Putino kaltę galėtų pateikti ne po dešimties metų, bet per artimiausią laikotarpį. Tai taip pat padėtų Rusijai galutinai atsisveikinti su imperine svajone.

Rusams kelias nuo imperinės svajonės link normalaus gyvenimo svajonės nebus lengvas: neužteks vien tik pačių rusų visuomenės pripažinimo, kad putinizmas yra blogis. Neužteks ir tarptautinės bendruomenės įsteigto Tarptautinio Tribunolo sprendimų dėl Putino nusikaltimų. Pačiai Rusijai po Putino teks priimti sprendimus dėl žalos Ukrainai atlyginimo ir reparacijų mokėjimo. Tokia bus transformacijos kaina.

Ir svarbiausia – Rusija po Putino, joje įvykusios permainos visų pirma bus vertinamos pagal santykius su kaimynais. Tik visiškai naujosios Rusijos atsiribojimas nuo agresyvios, neoimperinės politikos Ukrainos ir kitų kaimynų atžvilgiu, okupuotų teritorijų ne tik Ukrainoje, bet ir Padniestrėje, Abchazijoje, Pietų Osetijoje išlaisvinimas bus pagrindiniai kriterijai, pagal kuriuos Vakarų demokratijos vertins Rusijos transformacijos link demokratijos rezultatus. Niekas nepatikės „permainomis“ Rusijoje, jeigu jos neatitiks čia išvardintų minimalių kriterijų. Net jeigu ir nebus Putino.

Neišvengiama ketvirtoji demokratizacijos banga

Garsusis amerikiečių akademikas Samuelis P. Huntingtonas, dar 1991 m. išleistoje reikšmingoje knygoje „*The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*“ („*Trečioji banga: demokratizacija XX a. pabaigoje*“) aiškiais argumentais pagrindė vieną aiškų istorinį dėsnį: globaliame pasaulyje demokratija plinta tarsi vandenyno potvyniai ir atoslūgiai – ilgainiui demokratijos banga ima plūsti per visą pasaulį ir demokratizacija užlieja vis daugiau naujų šalių. Tačiau ne visose naujose šalyse, kurias užlieja demokratizacijos banga, demokratija gali įsitvirtinti, todėl, atėjus atoslūgiui, kai kurios naujos demokratijos šalys, ypač tos, kurios buvo užlietos pirmą kartą, grįžta prie autoritarinio valdymo ir laukia naujos demokratizacijos bangos.

Anot Huntingtono, XX a. pasaulis patyrė tris demokratizacijos bangas: pirmoji prasidėjo po Pirmojo pasaulinio karo ir truko iki 1920-ųjų pabaigos; antroji prasidėjo po Antrojo pasaulinio karo ir truko iki XX a. septintojo dešimtmečio; trečioji prasidėjo XX a. aštuntojo dešimtmečio antroje pusėje ir truko iki 2000-ųjų.

Mes, Lietuva ir visa Vidurio Europa, taip pat esame šios trečiosios bangos produktai. Mums pasisekė, kad mus užliejusi visuotinė demokratijos banga nepasitraukė iš Lietuvos kai po demokratizacijos bangos sekė jos natūralus atoslūgis. Prie to, kad atoslūgis nesugriautų mūsų jaunos demokratijos, prisidėjo ir XX a. dešimtojo dešimtmečio pradžioje prasidėjęs Europos integracijos procesas. Tuo tarpu Rusijoje demokratijos atoslūgis 2000-aisiais šalį gražino į autoritarinį Putino valdymą. Baltarusijoje šis atoslūgis atėjo dar anksčiau. Anot Huntingtono, toks yra valstybių, neturinčių ankstesnės demokratijos patirties, likimas – pirmieji demokratijos bandymai šiose šalyse būna gana trumpi.

Akivaizdu, kad įtikinami moksliniai Huntingtono trijų demokratizacijos bangų teorijos argumentai, pagrįsti daugybe konkrečių faktų, tarp jų ir pastarųjų 30 metų pokyčių ir transformacijų istorija mūsų regione, taip pat leidžia daryti išvadą apie tai, ko turėtume tikėtis ateityje, ir leidžia optimistiškai žvelgti į demokratijos ateitį mūsų regione, įskaitant Rusiją ir Baltarusiją: jei XX a. pasaulis patyrė net tris demokratizacijos bangas, kurios kartojo maždaug kas 20 metų, tai dabar jau laikas pradėti ruošti ketvirtajai demokratizacijos bangai, nes trečioji banga baigėsi apie 2000 m.

Ir ši ketvirtoji banga, kurios pirmieji ženklai pasirodė 2020 m. per represijomis laikinai sustabdytą revoliuciją Baltarusijoje, neišvengiamai užlies ir Rusijos platybes. Toks yra istorinis dėsningumas.

Rusijos tragedija ir Vakarų atsakomybė

Šiuo metu Rusija išgyvena vieną iš tragiškiausių savo istorijos puslapių, kuris atneša daug tragedijų ir kaimyninėms šalims, ypač Ukrainai.

Ukraina laimės šį karą ir turės visas galimybes atsigauti bei tapti sėkminga Europos šalimi.

Tuo tarpu Rusija yra istorinėje kryžkelėje. Jeigu Rusijoje toliau dominuos imperinės svajonės, tai greičiausiai baigsis visiška katastrofa Rusijos valstybei ir rusų tautai. Pralaimėjimas kare gali atverti duris Rusijos transformacijai, giliam savęs apmąstymui ir Rusijos visuomenės deputinizacijai. Tokia Rusijos transformacija reikalinga ne tik Rusijai, bet ir visai Europai. ES turi turėti strategiją, kaip padėti Rusijai šioje transformacijoje.

Kaip neseniai atvirai ir drąsiai pripažino Ž. Borelis, ES iki šiol buvo suvaržyta priklausomybės nuo Rusijos dujų tiekimo ir neturėjo jokios politikos strategijos Rusijos atžvilgiu. Ir Ukrainos atžvilgiu.

Atėjo laikas Vakarams suvokti, kad momentinės, vienadienės ar reagavimo į Kremliaus veiksmus politikos nebepakanka. Vakarams reikia ilgalaikės, aktyvios ir aiškios bei visa apimančios filosofijos pagrįstos politikos Rusijos atžvilgiu.

Vakarai panašaus požiūrio laikėsi ir Šaltojo karo metais, kai vykdė ilgalaikę Rusijos sulaikymo strategiją. Garsus JAV diplomatas ir analitikas Džordžas Kenanas (George Kennan) davė pradžią šiai strategijai savo filosofine doktrina apie Rusijos sulaikymą, kurią 1946 m. paaškinė „Ilgojoje telegramoje“. Ši doktrina buvo pagrįsta nuodugnia Rusijos vidaus procesų ir vyraujančio rusų visuomenės mentaliteto analize. Ši doktrina davė pradžią garsiajai Trumeno doktrinai, kuri nulėmė Vakarų elgesį Šaltojo karo metais. Pastaroji doktrina nuosekliai lėmė 1947 m. Maršalo planą Vakarų Europai, turėjusį įtakos Europos Sąjungos ir NATO įkūrimui. Taip Vakarai ne tik atsilaikė prieš stalinistinius, o vėliau ir sovietinius planus išplėsti savo įtaką visoje Vakarų Europoje ir likusiame pasaulyje, bet ir sugebėjo įveikti vieną iš ilgalaikių tektoninių konfliktų Europos žemyne, kuris buvo pagrindinė Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų priežastis.

Šis konfliktas buvo susijęs su XX a. pradžioje kilusiais Vokietijos ir Prancūzijos nesutarimais dėl dominavimo visame Europos žemyne ir nesugebėjimu pasidalyti ekonominę galią lemiančiais pramoniniais plieno ir anglies išteklių Rūro regione. Šis ilgalaikis tektoninis konfliktas baigėsi tik tada, kai amerikiečiai abiem šalims ir visai Vakarų Europai pasiūlė Maršalo planą, ragindami sujungti anglių ir plieno pramonę ir taip pradėti visų Vakarų šalių ekonomikų vienijimo procesą. Šis ilgalaikis

strateginis žingsnis užtikrino ne tik konfliktų dėl Rūro regiono turtų pabaigą, bet ir atnešė tvarią taiką Vakarų Europoje.

Tačiau Europa ir Vakarai ir toliau kovoja su antruoju tektoniniu konfliktu Europos žemyne. XX a. šis konfliktas prisidėjo prie kraujo praliejimo dideliuose Europos regionuose. Dėl to didelė Europos žemyno dalis ilgus dešimtmečius negalėjo naudotis demokratijos, laisvės ir gerovės teikiama is privalumais. Tai buvo tektoninis konfliktas, kuriame dalyvavo imperinė Rusija ir žemyninė Europa. Laikotarpiu nuo karo pabaigos 1945 m. iki 1990 m. pradžios šio konflikto priežastis buvo stalinistinė ir ekspansionistinė Rusijos imperijos politika. Po 1990 m. konflikto priežastys buvo postimperialistinė nostalgija ir sentimentai, į kurių spąstus pateko Rusija. Tai užaugino ir Putino kleptokratinį, autokratinį bei vis agresyvesnį režimą, kuris galiausiai atvedė prie karo.

Nors Rusija yra šio tektoninio konflikto priežastis, Vakarai turi pasiūlyti ilgalaikę šio konflikto sprendimo strategiją. Ši strategija turi būti tokio pat masto ir sisteminio pobūdžio, kokia buvo Trumeno doktrina, Maršalo planas ar Sovietų Rusijos sulaikymo strategija.

Kintantis konflikto pobūdis reikalauja naujų priemonių jam spręsti. Tačiau nesėkmės kaina ir žala gali būti ypatingai didelė, kaip ir nauji karai Europos žemyne.

Deja, Vakarai kol kas nėra sukūrę tokios ilgalaikės strategijos, kuri padėtų išspręsti šį konfliktą. Ir padėti Rusijai įveikti jos tragišką trajektoriją. Nes tik demokratija Rusijoje yra tinkamas ir ilgalaikis sprendimas.

Lietuva yra labiausiai suinteresuota tuo, kad Vakarai tokią strategiją turėtų ir ją sistemingai įgyvendintų, nes nuo to, ar Rusija ilgainiui taps proeuropietiška, demokratine ir taikia šalimi, priklauso Lietuvos geopolitinis saugumas.

Negalime tiesiog sėdėti rankas sudėję ir laukti, kol kada nors Vakarai parengs strategiją (jei tokią turi) Rusijos atžvilgiu. Turėtume patys aktyviau siekti, kad tokia strategija gimtų. Turėtume neapsiriboti vien prašymais sustiprinti Lietuvoje dislokuotus NATO batalionus ir neapsiriboti vien tik ieškojimu, kaip nubausti V. Putiną ar kaip paremti Ukrainą. Mums reikia ambicingos ir visapusiškos Vakarų strategijos Rusijos atžvilgiu, ir mes turime ją pasiūlyti, užuot gaišę laiką tik priminimais Vakarams, kaip jie klydo, kai mūsų neklausė arba vadino mus „rusofobais“, bei ieškojo tik naujų būdų, kaip sugrįžti prie „business as usual“ ir sustiprinti dialogą su V. Putinu.

Mes esame labiausiai suinteresuoti gerais santykiais su Rusija. Tačiau esame įsitikinę, kad tik demokratinės valstybės nekariauja tarpusavyje, ir būtent dėl šios priežasties mums reikia esminių pokyčių ir gilių permąnų Rusijoje, o ne tik naujų asmenybių Kremliuje, kad galėtume džiaugtis gerais santykiais su Rusija. Vakarai galėtų padėti įgyvendinti tokius pokyčius. Tačiau tam reikia ilgalaikės Vakarų strategijos Rusijos atžvilgiu, o mes turime padėti tokiai strategijai išvysti dienos šviesą. Kad galėtume parengti tokią strategiją, visų pirma turime suprasti, kokios yra reiškinių, kurį vadiname „Rusijos tragedija“, priežastys.

Šis tekstas ir yra bandymas giliau pažvelgti į Rusijos tragediją. Ir į tai, kaip galime Rusijai padėti išvengti tragiškos katastrofos.